

Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/index>

Wat Wang Tawan Tok Nakhon Si Thammarat, Thailand

pp. 803-818

บทความวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ*

DEVELOPMENT OF PROGRAMS FOR DOMESTIC VIOLENCE OFFENDER TO PREVENT REPETITIVE ACTION

มาตี ลิมสกุล¹, สุกิจ อุยไธธรรม²Madee Limsakul¹, Sukit U-naidhamma²¹คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร¹Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand²คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ปทุมธานี²School of Law, Eastern Asia University, Pathum Thani, Thailand¹Corresponding author E-mail: iamwhanka@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานและการพัฒนาโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านความรุนแรงในครอบครัวทั้งภาครัฐและเอกชน, ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและไม่กลับไปกระทำซ้ำ และสมาชิกในครอบครัว ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กร่างโปรแกรมและอบรมแกนนำชุมชนเพื่อนำโปรแกรมไปทดลองใช้ และสนทนากลุ่มกับแกนนำชุมชน รวมจำนวนทั้งสิ้น 33 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมี 2 รูปแบบ คือ การทำงานโดยหน่วยงานของรัฐ (ศาล) และการทำงานโดยชุมชน (ความสมัครใจ) 2) โปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ ประกอบด้วย การจำแนก ผู้เข้าร่วมโปรแกรม การปฐมนิเทศ และการดำเนินการตามโปรแกรม (การให้ความรู้ การปรับทัศนคติ และการสร้างทักษะ) ผลการทดลอง

* Received 9 December 2022; Revised 26 December 2022; Accepted 29 December 2022

โปรแกรม พบว่า การทำกิจกรรมกลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และค่ายครอบครัว ทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมองเห็นปัญหาและตระหนักในความสามารถของตนเองที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีทักษะในการควบคุมอารมณ์และการสื่อสารที่ดีขึ้น และมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ การดำเนินงานตามโปรแกรมทำได้ 2 ทาง คือ 1) การเข้าสู่กระบวนการของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยศาลอาจกำหนดเงื่อนไขการเข้าสู่โปรแกรม 2) การสมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม โดยการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ชุมชน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การพัฒนาโปรแกรม, ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว, การป้องกันการกระทำซ้ำ

Abstract

The objectives of this research article were to study the models of working and to develop a program for working with the domestic violence offender to prevent repetitive action. It was an action research that divided into 2 stages as follows: Phase 1 was an in-depth interview with the officers who work with domestic violence, both public and private sectors, the domestic violence offender who have been subjected to behavioral modification and no further action and family members of perpetrators. Phase 2 was taken data from interviews to draft a program and training community leaders to implement programs, including focus group with community leaders. Total number of research participants were 33 people. The research tools are semi-structured interview and focus group discussion. The research results showed that 1) there were 2 models to work with the domestic violence offender: work by a state agency (court order) and community work (volunteer). 2) The program has the following steps: classification of program participants, orientation and implementation of the program. (knowledge, attitudes and skills.)The experimental results of the program found that the family group, peer group support, and family camp activities support the program participants to see the problem and realize their ability to change the behavior. As well as making family relationships better, emotional control and communication skills improved. The important suggestion is that the implementation of the program is composed of two parts 1) access to the process of the juvenile court, The court may impose conditions on the program 2) Volunteer to join the program. Operated by state agencies, the private sector, community and the related networks.

Keywords: Program Development, The Domestic Violence Offender, Prevention of Repetitive Action

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากจำนวน 1,309 เหตุการณ์ ใน พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นเป็น 1,353, 1,680 และ 1,865 เหตุการณ์ ใน พ.ศ. 2561 - 2563 ตามลำดับ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2564) และข้อมูลของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ในปีงบประมาณ 2564 พบว่า มีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 2,177 ราย โดยร้อยละ 81 ผู้หญิงเป็นผู้ถูกระทำ ในขณะที่ร้อยละ 86 ผู้ชายเป็นผู้กระทำ นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 77 ไม่ได้ดำเนินคดี และการใช้สารเสพติดและการดื่มสุราเป็นปัจจัยกระตุ้นสองอันดับแรกที่ทำให้เกิดการทำร้ายกันในครอบครัว (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2564) นอกจากนี้ ผลสำรวจของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกลเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจากกลุ่มผู้ชายอายุ 20 - 35 ปี จำนวน 1,617 คน พบว่า 1 ใน 3 มีทัศนคติว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วเป็นสมบัติของสามี ต้องดูแลงานบ้านและดูแลลูก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนภาพความรุนแรงในสังคมทั้งความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางกายภาพต่อผู้หญิงในครอบครัวที่ยังคงดำรงอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

สำหรับแนวทางการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวทั้งหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนส่วนใหญ่เน้นบริการเรื่องความปลอดภัยทางร่างกาย การฟื้นฟูสภาพจิตใจ และการปรับความเชื่อ ทัศนคติของผู้ถูกระทำความรุนแรง โดยเฉพาะเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศเพื่อให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข (อังคณา ช่วยคำชู, 2555) โดยรูปแบบการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น และการคุ้มครองตามกระบวนการแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555) ในขณะที่การช่วยเหลือผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษาหรือเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ (นิธมน รัตนรัตน์, 2554) ซึ่งการเข้าร่วมโปรแกรมส่วนใหญ่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ ยังไม่ปรากฏการทำงานในชุมชนด้วยรูปแบบโปรแกรมสำหรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นรูปธรรมในประเทศไทย จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวจึงสนใจในการศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความ

รุนแรงในครอบครัว เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและพัฒนาโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ อันจะนำไปสู่การเป็นโปรแกรมต้นแบบในการทำงานกับชุมชนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษารูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว มีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรงในการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 8 คน จำแนกเป็น หน่วยงานภาครัฐ คือ เจ้าหน้าที่จากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเจ้าหน้าที่ศูนย์พึ่งได้ (OSCC) ของโรงพยาบาล และหน่วยงานภาคเอกชน คือ เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มที่ 2 คือ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและไม่กลับไปกระทำซ้ำกับภรรยาหรือคู่รักของตนเอง จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 คือ สมาชิกในครอบครัวของบุคคลที่กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและไม่กลับไปกระทำซ้ำกับภรรยาหรือคู่รักของตนเอง จำนวน 5 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 แบบอ้างอิงต่อเนื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 2 ฉบับ และการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การใช้เทคนิคแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยผู้เข้าร่วมวิจัยคนแรกจะเป็นผู้ให้คำแนะนำผู้เข้าร่วมวิจัยคนถัดไป จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่างครบตามที่กำหนด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การตีความเนื้อหาจากการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโปรแกรม มีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 แกนนำชุมชนที่ผ่านการอบรมการใช้โปรแกรม และแบบสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ผู้กระทำความรุนแรงใน

ครอบครัว จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 3 สมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ และแบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การยกร่างโปรแกรมและแบบสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างเพื่อประเมินการดำเนินงานตามโปรแกรม ประกอบด้วย 1) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมและปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 1 นำมายกร่างโปรแกรมและแบบสัมภาษณ์ 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 1 เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อร่างโปรแกรมและร่างแบบสัมภาษณ์ และนำข้อสรุปมาพัฒนาโปรแกรมและปรับแก้แบบสัมภาษณ์ ก่อนนำไปทดลองใช้ การอบรมแกนนำชุมชน ในการนำโปรแกรมและแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ นำโปรแกรมไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวในชุมชน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับแกนนำชุมชน เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาโปรแกรมต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์การสัมภาษณ์ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลทั้งหมดสรุปผลการทดลองใช้โปรแกรมและแนวทางในการพัฒนาโปรแกรม

โครงการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะอนุกรรมการจริยธรรมในคนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชุดที่ 2 สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รหัสโครงการวิจัยที่ 028/2561

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ปัจจุบันประเทศไทย มีรูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ การทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าสู่การปรับพฤติกรรมเนื่องจากคำสั่งศาล และรูปแบบที่สอง คือ การทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าสู่การปรับพฤติกรรมด้วยความสมัครใจ กล่าวคือ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยคำสั่งศาล จะถูกกำหนดให้พบจิตแพทย์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการกระทำความรุนแรงที่โรงพยาบาล โดยการประสานและติดตามของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งหน่วยงานหลักของภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 คือ สำนักงานกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ

มั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่ประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดูแลปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับพื้นที่ และปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายใน 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนในการรับแจ้งเหตุ ทำหน้าที่ประสานพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัว 2) ขั้นตอนในชั้นพนักงานสอบสวน ทำหน้าที่ร่วมแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามมาตรา 10 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และหากมีการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ อาจมีการกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติ การชดเชยเงินช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง 3) ขั้นตอนในชั้นศาล ในกรณีที่มีการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์หรือถอนฟ้อง ไม่ว่าในระหว่างการสอบสวนหรือระหว่างที่คดีสู่ศาลแล้ว อาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความยอมความกันได้ หากการไกล่เกลี่ยมีผลสำเร็จและได้ทำสัญญายอมความขึ้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญายอมความนั้น ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ด้วยความสมัครใจ จะเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGO) ซึ่งทำงานโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การให้การปรึกษา รายบุคคล การทำกลุ่มครอบครัว การทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน การทำค่ายครอบครัว เป็นต้น

2. การพัฒนาโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ ภายหลังการยกร่างโปรแกรมจากข้อมูลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ รวมทั้งนำโปรแกรมไปวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ทำให้ได้โปรแกรมที่มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การจำแนกกลุ่มผู้เข้าร่วมโปรแกรม

การจัดกลุ่มผู้เข้าร่วมโปรแกรมใช้เกณฑ์ที่มาของบุคคลในการจำแนก ได้แก่ กลุ่มผู้เข้าร่วมโปรแกรมจากคำสั่งศาล และกลุ่มผู้เข้าร่วมโปรแกรมด้วยความสมัครใจ โดยจะศึกษาประวัติและภูมิหลังเป็นรายกรณี หากพบว่าผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีประวัติการเจ็บป่วยทางจิต หรือการใช้สารเสพติดหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จะประสานทีมสหวิชาชีพเพื่อส่งต่อหน่วยงานทางการแพทย์ในการบำบัดฟื้นฟูอาการทางจิตหรือลดการใช้สารเสพติดหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ควบคู่กับการเข้าร่วมโปรแกรม

2.2 การปฐมนิเทศ

การปฐมนิเทศมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทราบข้อมูลเบื้องต้นและวิธีการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของโปรแกรม ทราบแนวปฏิบัติและกรอบกติกาในการเข้าสู่โปรแกรม และเปิดโอกาสให้ซักถาม เล่าถึงความคาดหวัง และสภาพปัญหาของ

ตนเอง เพื่อลดกลไกป้องกันทางจิตและสร้างสัมพันธภาพเบื้องต้นก่อนการดำเนินงาน รวมทั้งเพื่อกำหนดตารางเวลาในการเข้าร่วมโปรแกรมร่วมกัน

2.3 การดำเนินการตามโปรแกรม

2.3.1 ขั้นเริ่มต้นโปรแกรม คือ การสร้างความไว้วางใจ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน อันนำไปสู่การเปิดใจ ยอมรับ และเข้าร่วมโปรแกรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยสามารถดำเนินการผ่านกิจกรรมการให้คำปรึกษารายบุคคล การเยี่ยมบ้าน และการทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

2.3.2 ขั้นดำเนินการตามโปรแกรม คือ การดำเนินการในการให้ความรู้ การปรับทัศนคติ และการสร้างทักษะที่จำเป็นเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ด้วยการจัดกิจกรรมการให้คำปรึกษารายบุคคล การเยี่ยมบ้าน การทำกลุ่มครอบครัว การทำกลุ่มเพื่อนช่วย และการทำค่ายครอบครัว ด้วยวิธีการดังนี้

- การให้ความรู้ ได้แก่ แนวคิดความเท่าเทียมกันทางเพศ และความเท่าเทียมกันของบุคคล แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

- การปรับทัศนคติ ได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง และการสร้างความเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง

- การสร้างทักษะ ได้แก่ ทักษะการจัดการความเครียดและทักษะในการเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหา ทักษะการจัดการความขัดแย้งในครอบครัว ทักษะการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง และทักษะการสื่อสารในครอบครัว

2.3.3 ขั้นประเมินโปรแกรม คือ การประเมินผลการเข้าร่วมโปรแกรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยมีวิธีการประเมิน ดังนี้

- สังเกตความร่วมมือในการตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโปรแกรมในทุกครั้งที่เข้าร่วมกิจกรรม

- พิจารณาจากบันทึกการสะท้อนความรู้สึของผู้เข้าร่วมโปรแกรมต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

- สัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้เข้าร่วมโปรแกรมและสมาชิกในครอบครัวถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3. ผลจากการนำโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไปทดลองปฏิบัติ

จากการนำโปรแกรมไปทดลองใช้ในชุมชนเครือข่ายของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนของโปรแกรม ดังนี้

3.1 การจำแนกกลุ่มผู้เข้าร่วมโปรแกรม

ผู้เข้าร่วมโปรแกรมในครั้งนี้เป็นครอบครัวที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ จำนวน 5 ครอบครัว และขอถอนตัวออกจากเข้าร่วมโปรแกรม จำนวน 1 ครอบครัว ภายหลังการดำเนินโปรแกรมเป็นเวลา 2 เดือน ทำให้เหลือผู้เข้าร่วมโปรแกรม จำนวน 4 ครอบครัว 8 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว (สามี) 4 คน และสมาชิกในครอบครัว (ภรรยา) 4 คน ปรากฏตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

ครอบครัว ที่	ชื่อ (นามสมมุติ)	อายุ (ปี)	อาชีพ	การดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์	การเจ็บป่วย ทางจิตเวช	ประเภทความรุนแรง ในครอบครัว
1	นายบอ (สามี)	37	ขับรถรับจ้าง	✓	X	ร่างกายและจิตใจ
2	นางบอ (ภรรยา)	33	เย็บผ้า	✓	X	จิตใจ
	นายมอ (สามี)	60	ค้าขาย	✓	X	
3	นางมอ (ภรรยา)	60	ค้าขาย	✓	X	ร่างกายและจิตใจ
	นายหอ (สามี)	59	ค้าขาย	✓	X	
4	นางหอ (ภรรยา)	55	เย็บผ้า	✓	X	จิตใจ
	นายนอ (สามี)	58	พนักงานบริษัท	X	X	
	นางนอ (ภรรยา)	65	ค้าขาย	X	X	

3.2 การปฐมนิเทศ

จากการปฐมนิเทศครอบครัวร่วมกับแกนนำชุมชนในการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับโปรแกรม ทั้งวิธีการ กติกา เงื่อนไข ข้อจำกัด และการกำหนดวันเวลานัดหมายที่ทุกครอบครัวสามารถเข้าร่วมได้โดยไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกครอบครัวซักถามรายละเอียดในการเข้าร่วมโปรแกรม ทั้งนี้แกนนำชุมชนได้เลือกกิจกรรมในการดำเนินโปรแกรม ดังนี้

- ขึ้นเริ่มต้นโปรแกรม ได้แก่ กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน
- ขึ้นดำเนินการตามโปรแกรม ได้แก่ กิจกรรมการทำกลุ่มครอบครัว

การทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และการจัดค่ายครอบครัว ในการให้ความรู้ การปรับทัศนคติ และการสร้างทักษะ

3.3 การดำเนินการตามโปรแกรม

3.3.1 ขึ้นเริ่มต้นโปรแกรม

เริ่มต้นโปรแกรมด้วยการสร้างความไว้วางใจผ่านกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสัมพันธ์ระหว่างแกนนำชุมชนและผู้เข้าร่วมโปรแกรม โดยดำเนินงาน 3 ระยะ คือ

- ก่อนการเยี่ยมบ้าน แกนนำชุมชนร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละครอบครัว นัดหมายและเตรียมสิ่งของสำหรับเยี่ยมบ้าน ตามวันเวลาที่ทั้งสองฝ่ายสะดวก

- ขณะเยี่ยมบ้าน แกนนำชุมชนชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน รวมทั้งสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

- หลังการเยี่ยมบ้าน แกนนำชุมชนต้องประชุมทีมเพื่อสรุปข้อมูลทั้งหมดจากการเยี่ยมบ้าน และบันทึกข้อมูลทั้งหมด

3.3.2 ขั้นตอนการตามโปรแกรม

แกนนำชุมชนได้นำโปรแกรมไปทดลองใช้ผ่านการทำกิจกรรมการทำกลุ่มครอบครัว ทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และการทำค่ายครอบครัว ปรากฏผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงหัวข้อ รูปแบบกิจกรรม และผลลัพธ์ที่คาดหวังในขั้นตอนการตามโปรแกรม

ขั้นตอนการตามโปรแกรม	หัวข้อ	รูปแบบกิจกรรม	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
1. การให้ความรู้	1.1. แนวคิดความเท่าเทียมกันทางเพศและความเท่าเทียมกันของบุคคล 1.2. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว 1.3. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว	- การทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน - การจัดค่ายครอบครัว - การทำกลุ่มครอบครัว - การจัดค่ายครอบครัว - การทำกลุ่มครอบครัว - การจัดค่ายครอบครัว	- ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้และตระหนักถึงความเท่าเทียมกันทางเพศและความเท่าเทียมกันของบุคคล - ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้และตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว - ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้เกี่ยวกับเจตนารมณ์ ผลกระทบ และบทลงโทษตามกฎหมายจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว
2. การปรับทัศนคติ	2.1. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง 2.3. การสร้างความเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง	- การทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน - การทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน	- ผู้เข้าร่วมโปรแกรมสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมที่เป็นสาเหตุแห่งปัญหาที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงได้ - ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงตนเองและมีความเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง
3. การสร้างทักษะ	3.1. ทักษะการจัดการความเครียดและทักษะในการเผชิญและแก้ไขปัญหา 3.2. ทักษะการจัดการความขัดแย้งในครอบครัว	- การทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน - การจัดค่ายครอบครัว - การทำกลุ่มครอบครัว - การจัดค่ายครอบครัว	- ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีทักษะในการจัดการความเครียด ทักษะในการเผชิญ และแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง - ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ทบทวนถึงความขัดแย้งภายในครอบครัวที่เกิดขึ้นในอดีตและค้นหาแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว

**ตารางที่ 2 แสดงหัวข้อ รูปแบบกิจกรรม และผลลัพธ์ที่คาดหวังในขั้นตอนการตาม
โปรแกรม (ต่อ)**

ขั้นตอนการตาม โปรแกรม	หัวข้อ	รูปแบบกิจกรรม	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
	3.3. ทักษะการจัดการกับ อารมณ์ของตนเอง	- การทำกลุ่มครอบครัว	- ผู้เข้าร่วมโปรแกรมรู้เท่าทันอารมณ์ ของตนเองและจัดการกับอารมณ์โกรธ ของตนเองได้
	3.4. ทักษะการสื่อสารใน ครอบครัว	- การทำกลุ่มครอบครัว	- ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีทักษะการ สื่อสารและทักษะการฟังที่ดี

เนื่องจากผู้เข้าร่วมโปรแกรม 3 ครอบครัว ตี๋มเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์ แคนนำชุมชนจึง
ประสานเครือข่ายเพื่อปรับพฤติกรรมการตี๋มแอลกอฮอล์ควบคู่กับการทำโปรแกรม นอกจากนี้
จากการสนทนากลุ่มกับแกนนำชุมชน พบว่า จุดแข็งของโปรแกรม คือ ความหลากหลายและ
ความยืดหยุ่นของกิจกรรม และการทำงานกับเครือข่าย ส่วนจุดอ่อน การทำโปรแกรมมี
ระยะเวลายาว ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตาม

3.3.3 การประเมินโปรแกรม

การประเมินผู้เข้าร่วมโปรแกรม เป็นการสรุปภาพรวมการ
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโปรแกรมและสมาชิกในครอบครัว โดยการสังเกตความ
ร่วมมือในการตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นในทุกกิจกรรม การบันทึกความรู้สึของผู้
เข้าร่วมโปรแกรม และการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโปรแกรม จากข้อมูลทั้ง 3 ส่วน พบว่า ผู้เข้าร่วม
โปรแกรมตระหนักในปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น มีความรู้และทัศนคติที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวทั้งปัจจัยส่วน
บุคคลและปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และได้
ฝึกทักษะที่จำเป็นในการลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น ทักษะการจัดการความเครียด
ทักษะการจัดการปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง และทักษะการสื่อสาร เป็นต้น
โดยผู้เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น
การลดการตี๋มเครื่องตี๋มแอลกอฮอล์ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำความ
รุนแรงในครอบครัว การปรับการพูดและการรับฟังกันมากขึ้น (ทักษะการสื่อสาร) รวมทั้งรู้
วิธีการจัดการความโกรธของตนเอง (ทักษะการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง) ปรากฏผลตาม
ตารางที่ 3 เป็นต้น

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลจากการประเมินโปรแกรม

ครอบครัว ที่	ชื่อ (นามสมมุติ)	ผลจากการสังเกต	ข้อมูลการบันทึก	ผลจากการสัมภาษณ์ ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม
1	นายบอ (สามี)	- มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม มีการซักถามแสดงความคิดเห็นตลอดการเข้าร่วมโปรแกรม	- ได้รับความรู้ใหม่และได้ฝึกตัวเองในด้านใหม่	- ก่อน: ทำร้ายร่างกายภรรยาทั้งตบ ตี ตะหลังการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ - หลัง: ลดการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์และไม่ทำร้ายร่างกายภรรยา แต่มีการด่าทอในบางวัน
	นางบอ (ภรรยา)	- มีความสนใจและติดตามการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างต่อเนื่อง	- ได้บอกความรู้สึกหลายอย่างไม่เคยคิดจะบอกสามี และได้แนวทางในการปรับตัวเองให้ดีขึ้น	- ก่อน: ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ และมีพฤติกรรมด่าทอสามีทุกวัน - หลัง: ไม่มีการตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ แต่ยังมีการด่าทอสามีในบางวัน
2	นายมอ (สามี)	- มีความสนใจ ตั้งใจและติดตามการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างต่อเนื่อง	- ไม่เคยรับรู้ความคิดของภรรยาในหลายด้าน ทำให้ครอบครัวเข้าใจกันมากขึ้น	- ก่อน: มีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทกับภรรยาทุกครั้งที่มีเครื่องตีแอลกอฮอล์ด้วยการดุด่าและพูดจาหยาบคาย - หลัง: ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์น้อยลง สื่อสารทางบวกมากขึ้น ด่าภรรยาลดลง
	นางมอ (ภรรยา)	- มีความสนใจ มีหน้าที่ที่ผ่อนคลายเป็นการเข้าร่วมโปรแกรม	- รู้สึกผ่อนคลายที่ได้เปิดเผยความรู้สึกและทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีขึ้น	- ก่อน: ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์บ้าง และมีการพูดจาประชดประชัน - หลัง: ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์น้อยลงมาก และมีการสื่อสารทางบวกมากขึ้น
3	นายหอ (สามี)	- มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม และแสดงความคิดเห็นตลอดการเข้าร่วมโปรแกรม	- ได้รับความรู้ใหม่ โดยเฉพาะความรู้ด้านกฎหมาย และได้แนวทางการปรับพฤติกรรมตนเอง	- ก่อน: ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์สัปดาห์ละ 3 - 4 วัน ทำร้ายร่างกายและด่าทอภรรยาเมื่อทะเลาะกัน - หลัง: ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ไม่ทำร้ายร่างกายภรรยา แต่ยังด่าว่าเมื่อทะเลาะกัน
	นางหอ (ภรรยา)	- มีความมั่นใจในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นมากขึ้นในกิจกรรมการสร้างสรรค์ทักษะ	- ครอบครัวมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น และได้แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว	- ก่อน: ไม่ตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ ไม่เคยด่าว่าสามีเพราะเกรงใจ และไม่เคยเล่าความรู้สึกของตนเองกับสามี - หลัง: สื่อสารความรู้สึกกับสามีมากขึ้น
4	นายนอ (สามี)	- มีความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	- มีความรู้มากขึ้นหลายอย่าง และได้แนวทางในการควบคุมตัวเองมากขึ้น	- ก่อน: เลิกตีเครื่องตีแอลกอฮอล์ แต่ทำร้ายจิตใจภรรยาด้วยการด่าทอ ดุถูกและห้ามออกนอกบ้านเพราะหึงหวง - หลัง: สื่อสารทางบวกกับภรณามากขึ้น และรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น ทำให้ทะเลาะกับภรรยาลดลง
	นางนอ (ภรรยา)	- มีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้นในกิจกรรมต่างๆ	- รู้สึกสบายใจที่ได้บอกความในใจ และรู้สึกที่ดีได้ร่วมกิจกรรมเพราะได้ความรู้หลายอย่าง	- ก่อน: รู้สึกเครียด และอึดอัดใจ เพราะการพูดของสามีและการห้ามออกนอกบ้าน - หลัง: มีความรู้สึกผ่อนคลายมากขึ้น และสามารถออกนอกบ้านได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. รูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ปัจจุบันประเทศไทยมีรูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว 2 รูปแบบ คือ 1) การทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าสู่อุปกรณ์การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเนื่องจากคำสั่งศาล ซึ่งกำหนดให้เข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีภาระหน้าที่หลักในการประสานความร่วมมือเพื่อติดตามการปฏิบัติตามคำสั่ง และรายงานผลให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลทราบ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555) อย่างไรก็ตามหากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยคำสั่งศาลสามารถเข้ารับการบำบัดรักษาได้อย่างต่อเนื่อง จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ในทางตรงกันข้าม หากมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและค่าใช้จ่าย อาจทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบำบัดรักษาและอาจส่งผลให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ นอกจากนี้ ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีข้อจำกัดด้านอัตราค่าจ้าง ความรู้ความชำนาญของบุคลากร และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ (นิถมน รัตนะรัต, 2554) จึงไม่ได้เป็นพื้นที่สำหรับการบำบัด พื้นฟู หรือให้ความช่วยเหลือเชิงลึก ทำให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยคำสั่งศาล ขาดโอกาสในการได้รับการบำบัดหรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องในระยะยาว 2) การทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าสู่อุปกรณ์การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยความสมัครใจ เป็นการทำงานของหน่วยงานภาคเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยหน่วยงานหลักในปัจจุบัน คือ มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ทางมูลนิธิมีการทำงานเชิงบำบัดฟื้นฟูกับผู้กระทำและผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ทั้งการให้คำปรึกษาเฉพาะรายการให้คำปรึกษาครอบครัว การทำกลุ่มครอบครัวและกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน รวมทั้งการทำงานกับชุมชนเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหาทั้งที่ดำเนินคดีไปแล้ว และยังไม่มีการดำเนินคดี (จะเด็จ เชาวน์วิไล และคณะ, 2553) การทำงานของมูลนิธิไม่มีการควบคุมอย่างเป็นทางการ แต่มีการติดตามโดยแกนนำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิด้วยการนัดหมายล่วงหน้ากับครอบครัว ทำให้ครอบครัวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้งและเกิดความต่อเนื่องในการทำงาน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ในที่สุด

2. การพัฒนาโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ เป็นโปรแกรมสำหรับปรับใช้ในชุมชนซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งในการทำให้ครอบครัวที่ประสบปัญหาสามารถเข้าร่วมโปรแกรมได้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้นโปรแกรม ขั้นดำเนินการตามโปรแกรม และขั้นประเมินโปรแกรม โดยโปรแกรมถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่นและสามารถใช้ได้จริงในชุมชน ด้วยรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ การเยี่ยมบ้าน การให้การปรึกษารายบุคคล การทำกลุ่มครอบครัว การทำกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน หรือการทำการค่ายครอบครัว ทั้งนี้แกนนำชุมชนสามารถเลือกกิจกรรมได้ตามความเหมาะสมของผู้เข้าร่วม

โปรแกรมและบริบทของชุมชน และขั้นประเมินโปรแกรม ประกอบด้วย การสังเกต การบันทึก ความรู้สึก และการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ซับซ้อน แก่นนำชุมชนสามารถนำวิธีการดังกล่าวไปดำเนินการได้ด้วยตนเอง ผลการทดลองใช้โปรแกรม พบว่า ครอบครัวมีความรู้เรื่อง ความรุนแรงในครอบครัวและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตระหนักในปัญหาและศักยภาพของตนเอง และครอบครัวมากขึ้น มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสาร โดยสามารถสื่อสารทางบวกกับ ครอบครัวได้ รวมทั้งสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ญัฐธยาน์ กฤติพงศ์สกุล ที่พบว่าผู้ต้องขังที่ผ่านโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดที่ใช้ความรุนแรง ในครอบครัวมีทัศนคติดีขึ้น มีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว และมีบุคลิกภาพที่เปิดเผยตัวเอง มากขึ้น (ญัฐธยาน์ กฤติพงศ์, 2548)

อย่างไรก็ดี การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมของแก่นนำชุมชนเป็นไปบนฐานคิดการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) เพราะการเสริมพลังอำนาจเป็นการค้นหาจุดแข็งและคุณค่า ภายในตนเอง ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ทำให้เข้าใจปัญหา สาเหตุของปัญหา อันนำไปสู่การพัฒนาความคิด การพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น (อภิญญา เวชยชัย, 2557) ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับกลุ่ม และระดับชุมชน โดย แก่นนำชุมชนใช้โปรแกรมสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้กับผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยในระดับบุคคล พบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมต่างมองเห็นพลัง และจุดแข็งของตัวเอง รวมทั้งเชื่อมั่นในความสามารถและศักยภาพของตัวเองในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อครอบครัว ในระดับครอบครัว พบว่า สมาชิกทุกคนในครอบครัว ตระหนักในสถานการณ์ปัญหา ตลอดจนเห็นโอกาสของความเปลี่ยนแปลงที่ต้องกระทำร่วมกัน ในระดับกลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้หญิงในชุมชนมองเห็นพลังอำนาจในตนเองและลดการพึ่งพิงผู้ชาย ทางด้านจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติวิภา สุวรรณรัตน์, อังคณา อินทสา และ วลัยลักษณ์ การเก่ง ที่พบว่า การเปลี่ยนพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว ต้องเปลี่ยน กระบวนการภายในตนเอง สร้างอำนาจภายในตนเอง (กิตติวิภา สุวรรณรัตน์, 2545); (อังคณา อินทสา, 2558); (วลัยลักษณ์ การเก่ง, 2555) และผลการศึกษาของ นงพงา มหามิตร, อังคณา อินทสา, 2558 และวลัยลักษณ์ การเก่ง ที่พบว่า การปรับพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว ต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิด ความเชื่อ ทัศนคติ และสร้างสำนักความเท่าเทียมระหว่างเพศ (นงพงา มหามิตร, 2550); (อังคณา อินทสา, 2558); (วลัยลักษณ์ การเก่ง, 2555) นอกจากนี้ การได้รับการ สนับสนุนจากเครือข่าย เป็นอีกปัจจัยที่สร้างพลังอำนาจให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนตระหนัก ในศักยภาพของตนเองในการทำงานเพื่อชุมชน ในขณะเดียวกันครอบครัวที่เข้าร่วมโปรแกรมก็ ตระหนักถึงพลังการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมภายในชุมชนร่วมกัน โดยผลการศึกษาของ อังคณา อินทสา พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกับแก่นนำชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างจุดเปลี่ยน ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างจริงจัง จนไม่เกิดการกระทำซ้ำ

ในที่สุด (อังคณา อินทสา, 2558) นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ พบว่าการสร้างเครือข่ายถือเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554) และผล การศึกษาของ ชิตพล ชัยมะดัน ที่พบว่าครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ เครือข่ายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการแก้ไขและป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (ชิต พล ชัยมะดัน, 2561) รวมทั้งผลการศึกษาของ วรภัทร แสงแก้ว ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุน จากกลไกสหวิชาชีพที่เป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกับชุมชน โดยกำหนดให้มีบุคคลที่ รับผิดชอบโดยตรง (วรภัทร แสงแก้ว, 2551) จะทำให้การทำงานตามโปรแกรมในชุมชนเกิด ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาได้องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ แนวทางการทำงานด้วยรูปแบบ โปรแกรมกับชุมชนโดยโปรแกรมต้องมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ของชุมชนและผู้เข้าร่วมโปรแกรม นอกจากนี้ยังต้องทำงานควบคู่กับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างรอบด้าน รวมทั้งควรทำงานอย่างต่อเนื่อง ระยะเวลา เพื่อให้ การใช้โปรแกรมสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวให้เกิดขึ้นอย่างถาวร และสามารถแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการ ทำงานกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยคำสั่งศาล และรูปแบบการทำงานกับผู้กระทำความ รุนแรงในครอบครัวด้วยความสมัครใจ สำหรับโปรแกรมการทำงานกับผู้กระทำความ รุนแรงในครอบครัวเพื่อป้องกันการกระทำซ้ำ มีขั้นตอน ดังนี้ 1) จำแนกผู้เข้าร่วมโปรแกรม 2) ปฐมนิเทศ 3) ดำเนินการตามโปรแกรม เป็นการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ การปรับทัศนคติ และการสร้างทักษะ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้นโปรแกรม ขั้นดำเนินการตาม โปรแกรม และขั้นประเมินโปรแกรม โดยผลการทดลองใช้โปรแกรม พบว่า แกนนำชุมชนจัด กิจกรรมกลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และค่ายครอบครัว ทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรม ตระหนักในปัญหาและการปรับพฤติกรรม มีทักษะการควบคุมอารมณ์และการสื่อสารที่ดีขึ้น และครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีขึ้นข้อเสนอแนะ ได้แก่ การดำเนินงานตามโปรแกรมสามารถทำ ได้ 2 ทาง คือ 1) การเข้าสู่กระบวนการของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยศาลอาจกำหนด เงื่อนไขการเข้าสู่โปรแกรมและมอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันความรุนแรงใน ครอบครัวเป็นผู้ดำเนินการตามคำสั่งศาลในการปรับพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและเยียวยาผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว และ 2)

การสมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐ ทำงานร่วมกับชุมชน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้โปรแกรมควรถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่นในการทำงานทั้งบริบท ผู้เข้าร่วมและบริบทชุมชน มีกิจกรรมที่หลากหลายให้เลือกเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้ การปรับทัศนคติ และการสร้างทักษะ และควรทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในบุคคล นอกจากนี้ ควรทำงานร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างบูรณาการ ทั้งการเปลี่ยนพฤติกรรม การเฝ้าระวัง และการป้องกันปัญหา อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนและในสังคมได้ในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2564). สถิติความรุนแรงในครอบครัว ประจำปีงบประมาณ 2564. เรียกใช้เมื่อ 3 ธันวาคม 2565 จาก <https://opendata.nesdc.go.th>dataset>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 30 กันยายน 2565 จาก <http://www.violence.in.th>
- กิตติวิภา สุวรรณรัตน์. (2545). การสร้างพลังอำนาจในตนเองของสตรีที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรีมูลนิธิเพื่อนหญิง. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จะเด็จ เชาวน์วิไล และคณะ. (2553). ลด ละ เลิกเหล้า = สร้างสุขให้ครอบครัวและชุมชน ถอดประสบการณ์การทำงานชุมชนลด ละ เลิกเหล้า: ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อนหญิง.
- ชิตพล ชัยมะดัน. (2561). รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 11(1), 30-38.
- ณัฐธยาน์ กฤตพิงศ์. (2548). การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและบุคลิกภาพของผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมโครงการโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว: กรณีศึกษาเรือนจำกลางคลองเปรม. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นางพาง มหามิตร. (2550). กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ชายในการลดความรุนแรงต่อผู้หญิงบ้านคำกลาง: ชุมชนลดเหล้าลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก มูลนิธิเพื่อนหญิง. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นิธมน รัตนะรัต. (2554). การเสริมใช้แนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัว ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรังแกด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 19(1), 125-153.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ. (2554). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อป้องกัน ความรุนแรงในครอบครัว. รามาธิบดีพยาบาลสาร, 17(3), 444-462.
- วรภัทร แสงแก้ว. (2551). โครงการพัฒนากลไกแก้ไขปัญหามลพิษในครอบครัวเพื่อเป็น จังหวัดนำร่องภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรังแกด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.).
- วลัยลักษณ์ การเก่ง. (2555). ทักษะของผู้ปฏิบัติงานต่อปัจจัยยุติความรุนแรงในครอบครัวต่อ สตรี. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์. (2555). คู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน และผู้ ประนีประนอม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรังแกด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ภาวะสังคมไทยไตร มาสสี่และภาพรวมปี 2559. เรียกใช้เมื่อ 3 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.nesdc.go.th>ewt.news>
- อภิญญา เวชยชัย. (2557). การเสริมพลังอำนาจในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อังคณา ช่วยคำชู. (2555). ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางการ ช่วยเหลือ. วารสารธรรมศาสตร์, 31(3), 130-145.
- อังคณา อินทสา. (2558). กระบวนการปรับพฤติกรรมที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหามลพิษใน ครอบครัว กรณีศึกษามูลนิธิหญิงชายก้าวไกล. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร มหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.